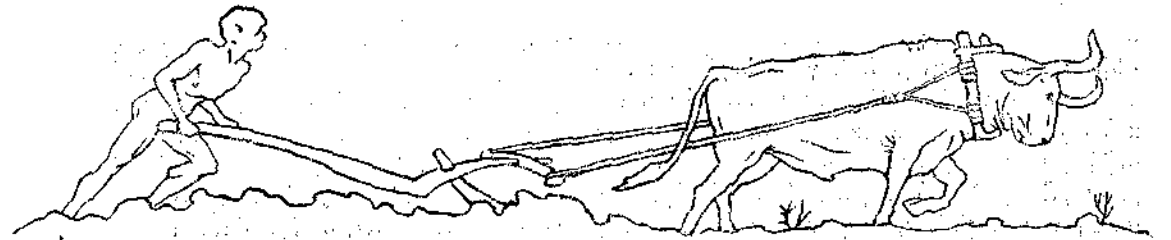

Η ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ, Η ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΙΗΣΟΥΣ
ΠΑΙΔΙΟΝ — ΥΠΟ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΛΑ ΒΙΝΤΕΙ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 30 ΣΕ
ΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1907

Η ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΟΥ ΣΑΡΔΟΥ ΚΑΙ Η ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἦλθεν ἐπὶ τέλος τὸ θεατρικὸν παράστημα τῆς «Illustration» τὸ περιέχον τὴν «Θεοδώραν» τοῦ Σαρδοῦ, καὶ ἠμπορεῖ καθένας πλέον νὰ διαβάσῃ τὸ πολύκροτον αὐτὸ δράμα, τὸ ὁποῖον ἔκαμε τόσον θόρυβον καὶ τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, ἀφοῦ ἀναφέρεται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλειέρας ἐποχὰς τοῦ βυζαντινοῦ μας βίου. Διότι πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ θεατρικοῦ αὐτοῦ παρατήματος, τὴν «Θεοδώραν» τοῦ Σαρδοῦ ἐγνώριζαν μόνον ὅσοι τὴν εἶδαν εἰς τὸ Παρίσι. Ἀπὸ τὸ 1884 δὲν ἐπαίχθη πρώτην φοράν τὸ δράμα αὐτὸ, ὁ Σαρδοῦ τὸ διετήρησε χειρόγραφον. Μία ἔκδοσις γερμανικὴ φαίνεται δι' ὀφείλειται εἰς κάποιον στενογράφων ὁ ὁποῖος τὴν ἔκλεπτε σιγὰ-σιγὰ στενογραφικὰ ἀπὸ κάθε παραστάσι. Εἰς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰς ἐκδόσεις δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν.

Τώρα λοιπὸν ἔχομεν ἐμπρὸς μας τὸ κείμενον ποῦ ἔγραψεν ὁ Σαρδοῦ, ἀθηντικὸν καὶ γνήσιον, ἀνεγνωρισμένον ἀπὸ τὸν ἴδιον συγγραφέα. Καὶ τὸ κείμενον αὐτὸ ἔχομεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ ἐξετάσωμεν με προσοχὴν, νὰ τὸ ἀναλύσωμεν εἰς τὰ ἱστορικὰ του σημεῖα, ἀφοῦ ὁ μὲν Σαρδοῦ ὁ ἴδιος τὸ ὑπεστήριξε με ζῆλον ὡς ἱστορικῶς ἀκριβές, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα Ἕλληνες καὶ τὸ δράμα ἀναφέρεται — ὅπως εἶπα ἤδη, — εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας ἐποχὰς τοῦ βυζαντινοῦ μας βίου. Γνωρίζω δι' ἡ ἀξίωσις αὐτῆ ἐνὸς Ἕλληνος, ὁ ὁποῖος μάλιστα δὲν εἶναι ἱστορικὸς, νὰ ἐπικρίνῃ ἕνα συγγραφικὸν ὄγκον ὅπως εἶναι ὁ Σαρδοῦ, θὰ προκαλέσῃ τὴν ἀνατολὴν εἰρωνικῶν μειδιαμάτων εἰς ἑλληνικὰ χεῖλη. Ἀλλὰ με τὰ μειδιά-

ματα δὲν λύνονται αἱ ἀπερίαι καὶ καθένας ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ τὸ καθήκον του κατὰ τὰς δυνάμεις του. Ἐδῶ εἶναι ἄλλως τε αἱ βιβλιοθήκαι, οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι, οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ κριτικοί, ἐδῶ εἶναι ἡ Ρόδος, ἐδῶ καὶ τὸ πῆδημα.

Ὁ Σαρδοῦ εἶνε ἀπὸ τοὺς θριαμβευτὰς τῆς γαλλικῆς σκηνῆς. Τὰ ἔργα του, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποκραυγαλλοῦνται ἡ τελειότης τῆς σκηνικῆς τέχνης, τὸν ἐγέμισαν δόξαν καὶ χρήματα. Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ καλλίτερα ἀπ' αὐτὸν νὰ κάμῃ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον ἐνὸς δράματος καὶ νὰ οἰκοδομήσῃ ἔπειτα ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν. Τὰς ὑποθέσεις του τὰς ἐπῆρεν ὅπου τὰς εὑρέθη προχείρους. Τὴν «Πατριδα» ἀπὸ τὴν φλαμανδικὴν ἱστορίαν, τὴν «Φεδώραν» ἀπὸ τὴν ρωσικὴν, τὴν «Τόσκαν» τὴν ἐδανείσθη ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, τὴν «Κυρίαν δὲν με μέλει» ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ναπολέοντος.

Ἐπὶ τέλος μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ πάρῃ καὶ μίαν ὑπόθεσιν ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν μας ἱστορίαν καὶ ἔγραψεν αὐτὴν τὴν θορυβώδη καὶ πολύκροτον «Θεοδώραν». Ἡ παράστασις τοῦ δράματος αὐτοῦ προεκάλεσε ἀπερίγραπτον ἐνδιαφέρον. Ὁ Σαρδοῦ, ἀριστοτέχνης τῆς σκηνῆς ἀλλὰ καὶ ἀριστοτέχνης τῆς ρεκλάμας, εἰδοποίησεν δι' — τίποτε ὀλιγώτερον — ἀποκαλύπτει εἰς τὸν κόσμον με τὸ δράμα του τὸ ἀγνωστον καὶ μυστηριώδες Βυζάντιον. Τρομερὰ ἔξοδα διετέθησαν διὰ τὴν σκηνοθεσίαν, καὶ ἡ Σάρα Μπερνάρ ἐπανέλαβε με διπλάσιον θόρυβον τὸ ἔργον πρὸ πέντε ἐτῶν. Σχεδιασταὶ ἐστάλησαν εἰς τὰ Μουσεῖα διὰ νὰ πάρουν ἀντίγραφα στολῶν

ριστής τῶν ἀπροόπτων καὶ τῶν σκηναίων ταχυδατυλοφυγῶν.

Ἡ Θεοδώρα μόνη μετὰ τὴν Ἀντωνίαν καὶ μετὰ δύο δούλους, περὶ πηγαίνει εἰς τὸν Ἰππόδρομον καὶ γίνεται διάλογος μετὰ τὴν Αἴγυπτίαν μάγισσαν Θάμυριν, διάλογος φανταστικός καὶ παραμυθώδης, μὴ δικαιολογῶν κανένα ἀπὸ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῆς Θεοδώρας, τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ντίλ. Ἄλλος μελετητὴς τῆς ἱστορίας τῆς Θεοδώρας ὁ Debidour παρατηρεῖ δικαιοτάτα καὶ τὸ ἐξῆς. Εἰς τὴν στάσιν τοῦ Νίκα, οἱ Πράσινοι ἐπιτίθενται βιαίωτα κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ὁ Θεοφάνης ὁ ὁποῖος ἐκράτησε μετὰ στενογραφικὴν ἀκρίβειαν τὸν διάλογον μᾶς πληροφορεῖ ὅτι εἰς μίαν στιγμήν οἱ ἀντίθετοι τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ ἐκσπενδονίζουσαν φράσιν τραχυτάτην

— Ἐπιπορεύεσθε, γάϊδαρε!

Ἐάν ἡ Θεοδώρα ἦτο ἡ Θεοδώρα αὐτή, ἡ Μεσσαλίνα ἢ τριγυρίζουσα εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Βυζαντίου πρὸς ἄγρην ἐραστῶν, ἡ Θεοδώρα ἢ καταφεύγουσα εἰς φίλτρα διὰ τὴν ἐλκυσίαν ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους τὴν ἔφερε τὸ πάθος τῆς, ταπεινότητος σαρκικὸν πάθος, θὰ τῆς ἐφείδοντο οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι οἱ ἐπιρριπτοντες πρωτοφανῶς βραδείαν ὕβριν κατὰ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος;

Ὁ Σαρδοῦ ἐχρεώσθη ἕνα ἔρωτα διὰ τὴν συνδέσιν τὰ πρόσωπα καὶ τὰς περιστάσεις τοῦ δράματος. Καὶ εἰσάγει φανταστικὸν Ἄνδρην νεαρὸν Ἀθηναῖον, μεταβαίνοντα εἰς τὸ Βυζάντιον νὰ ζητήσῃ κάποιαν κληρονομίαν καὶ μερικὰς περιπετείας. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Ἄνδρῆς εἶναι πραγματικῶς σκηναίων εὔρημα. Δράμα τὸ ὁποῖον θὰ μετεχειρίζετο τὸν νεαρὸν Ἀθηναῖον, ὄχι ἀπλῶς ὡς ἐραστήν, ὡς ρομαντικὸν νεανίσκον τρέχοντα εἰς ἀναζήτησιν εἰδυλλίου, ἀλλ' ὡς σύμβολον τῶν παλαιῶν ἰδεῶν καὶ τῶν παλαιῶν αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐξοῦσαν ἀκόμη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπέναντι νέων θρησκευτικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δρώντων οἱ ὁποῖοι ἐγεννῶντο εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἐξηπλῶνοντο ἀπ' αὐτὸν εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, θὰ ἦτο ἰκανὸν νὰ μᾶς δώσῃ μίαν παράστασιν τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖ-

νην. Ἀλλὰ διὰ τὴν κατορθώσῃ αὐτὸ, τὸ δράμα ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐσωτερικώτερον καὶ — ὡς εἴπωμεν τὴν λέξιν, — φιλοσοφικώτερον. Καὶ τὸ μελοδραματικὸν ἔργον τοῦ Σαρδοῦ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὰ πράγματα. Ὁ γὰρ δρᾶματικός ἦθελεν ἀπλῶς ἔργον τὸ ὁποῖον νὰ ἀρέσῃ μετὰ τὴν ρομαντικὴν τὴν ὑπόθεσιν, νὰ θέλῃ μετὰ τὸν ἔρωτά του, ἐντελῶς ρομαντικὸν ἔρωτα, νὰ καταπλήξῃ μετὰ τὴν σκηνοθεσίαν του, νὰ κινήσῃ τὴν περιέργειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν ἑνὸς μυστηριώδους καὶ τραγικοῦ Βυζαντίου, τὸσον συμφάνου μετὰ τὴν ἰδέαν τὴν ὁποῖαν ἔδωκαν περὶ αὐτοῦ οἱ λατῖνοι χρονολογῶντες.

Καὶ διὰ τὴν ἐπιτύχῃ εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ Σαρδοῦ ἐνεθρονίσθη εἰς τὸν Προκόπιον, ἐισαλαπάτησε τὴν ἱστορίαν, δὲν ἠθέλησε κανὴν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἰδέαν ἑνὸς νέου ἀναγεννωμένου πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος βεβαίως εἶχε τὰ τραγὰ του, τραγὰ ἀναπόφευκτα εἰς κίθε νέαν μεταβολὴν ἰδεῶν καὶ συστημάτων, κάποτε δὲ καὶ εἰς κάθε παλαιὸν καθεστῶς. Τὸ δράμα τοῦ ἀπομένει πάντοτε ἔργον σκηναίων ἐπιτυχῆς, ἀπέχον ὅμως τὸσον τῆς πραγματικότητος, ὅσον ἀπέχει χρονικῶς καὶ τροπικῶς ὁ θάνατος τῆς Θεοδώρας τῆς ἱστορίας, ἀπὸ τὸν θάνατον τὸν ὁποῖον τῆς δίδει ὁ γάλλος συγγραφεὺς.

Οἱ ξένοι, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀκόμη εἰς τὸ Βυζάντιον βλέπουν ἐξ ἐνοστικῶν κάποιον ἐχθρὸν ἀνιταχθέντα εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν βλέψεις καὶ εἰς τὰ ἰδικὰ τῶν σχέδια, ἔχουν πάντοτε τὸ δικαίωμα νὰ κακομεταχειρίζονται μίαν γυναῖκα ἢ ὁποῖα δὲν ἦτο ὅπως θέλουν νὰ τὴν παραστήσουν. Μόλις ἐσχάτως μερικοὶ ἀπ' αὐτοῦς, οἱ περισσότερον φωτισμένοι, ἐζητήσαν νὰ ξεκαθαρίσουν τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὰ παραμύθια, καὶ νὰ μᾶς δώσουν τὴν ἀληθινὴν Θεοδώραν τῆς πραγματικότητος.

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνας, τώρα μόλις ἀρχίσαντες ν' ἀπαλλάττωμεν τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὰ αἰσθητικῶν τῆς ἐφόρτωσεν ἢ μισαλλοδοξία τῶν Φράγκων, ἔχομεν καθήκον ἐθνικοῦ καὶ ἀξιοπροσεχίας νὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀδικηθείσης. Ἡ Θεοδώρα περιμένει.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΛΥΟΜΕΝΟΣ

— ΕΞ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ —

ΧΟΡΟΣ ΩΡΩΝ

Ἔσεῖς ἀπὸ ποῦ ἔρχεσθε
Τοῦ γὰρ κ' ἀγριεμένα,
Ποῦ σάνδαλό σας ἔχετε
Τὴν ἀστραπὴν σὺ πόδια,
Κ' εἰν' ἀπαλὰ καὶ γρήγορα
Σὰ σκέπη τὰ φτερά σας,
Κ' εἰν' ἔρωτας τὰ μάτια σας
Χωρὶς μπροστὰ τοῦ πέπλου;

ΧΟΡΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐμεῖς ἐρχόμεσ' ἀπ' τὸν νοῦ
Τ' ἀνθρώπινον τοῦ γένους,
Ποῦ, τώρα μόλις, μαῦρος
Ἦτον, τυφλὸς κ' ἀκόλαστος,
Καὶ τὴν ἀπὸ συγκίνησι
Ἄγνη, ὠκεανός,
Εἰν' ἕνας οὐρανός
Ὅπου μεγάλη κ' ἤρεμη
Τὴν κίνησιν τοῦ ἔχει.

Ἀπ' τὴ βαθεῖα τὴν ἄβυσσον
Ποῦ εἶνε ὄλο ἔκστασι
Καὶ ὄλο εὐτυχία,
Κ' εἶνε παλάτι κρύσταλλο
Ἡ καθεμὴ σπηλιά τῆς.
Ἀπὸ τοὺς πύργους τ' οὐρανοῦ
Ποῦ κάθοντ' ὄσους ἔστεψε
Ὁ Δογισμὸς μετὰ στέμμα,
Καὶ τὸ χορὸν σας θεωροῦν,
Εὐτυχισμένους ὄρεσ.

Ἀπ' τῆς ἀφώτιστες γωνίαι
Ποῦ τῆς ἐπλέξαν χάδια
Κι' ὄλον σας πιάνον ἐρασταί
Ἀπ' τὰ χυτὰ μαλλιά σας.
Ἀπ' τὰ γαλάζια τὰ νησιά
Ποῦ ἡ Σοφία ἢ γλυκεῖα
Μετὰ τὸ χαμόγελό τῆς,
Κραταεῖ τὰ καρδιά σας
Μετὰ δόλους, σὰ Σειρήνα.

Ἀπ' τῆς ψηλῆς τῆς ἐκκλησιῆς,
Ὅπου στημένους σὺ αὐτὴ

Τ' Ἀνθρώπου, καὶ τὸ μάτι,
Στὴ Γλυπτικὴ, στὴν Ποίησι
Ἀπλόνοον τὴ σκεπὴ τους.
Ἀπὸ τὰ μουρμουρίσματα
Π' ἀφίνοον ἢ ἀσφράγιστες
Πηγῆς, ποῦ στὴ δροσιά τους
Τὰ Δαυδαλένια τῆς φτερά
Ἡ Ἐπιστήμη λούζει.

Χρόνια καὶ πάλι χρόνια,
Μέσα σὲ δάκρυ, σ' αἷμα,
Μέσ' τὸν πυκνὸ τὸν Ἄδην
Ποῦ μίση τὸν ἐπλάθανε
Καὶ φόβοι καὶ ἐλπίδες:
Διαβαίναμε κ' ἐφεύγαμε,
Καὶ σὲ νησάκια λίγα
Τῆς εὐτυχίας τ' ἀνθή
Ἐφύτρωναν, καὶ κάλυκα
Ν' ἀνοίξουν δὲν ἐπρόφταναν,
Κ' εὐδὺς ἐμαρανόταν.

Μὰ τώρα τὴ γαλήνη
Γιὰ σάνδαλο σὺ πόδια μας
Ὀλόγυρα φοροῦμε,
Καὶ βάλοσμο, σὰ μιὰ βροχή,
Δροσίζει τὰ φτερά μας.
Καὶ πέρ' ἀπὸ τὰ μάτια μας
Ὁ ἔρωτος ὁ ἀνθρώπινος
Προβάλλει, κ' ἡ ματιὰ του
Τὸ κάθε τι ποῦ τὸ θεωρεῖ
Παράδεισο τὸ κάνει.

ΧΟΡΟΣ ΩΡΩΝ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐφανε τότε τὸ πανί
Τοῦ μουσικοῦ σου μέτρον.
Ἀπὸ τὰ βάθη τ' οὐρανοῦ
Κι' ἀπὸ τῆς γῆς τῆς ἄκρας
ὦ! Πνεύματα τῆς ἡδονῆς
Καὶ τῆς χαρᾶς, ἐλάτε
Φαυδρὸ χορὸν καὶ μουσικὴ
Χορτάστε σὰν τὸ κῆμα
Ὅπου χυμᾶ ἀκράτητο
Ἀπὸ ποτάμια μύρια
Καὶ χύνεται σ' ὠκεανὸν
Ἀγλῆς καὶ ἀρμονίας.

KIMON PINARIS

Ο ΗΛΙΟΘΩΡΗΤΟΣ

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας γέρος και μια γρηά και δεν είχαν παιδιά. Ξαφνα ακούει η γρηά ένα βράδυ: «Μάνα!» Κυττάει, δε βλέπει τίποτα. Πάλι ακούει: «Μάνα!» τίποτα.

Τάλλο βράδυ πάλι ακούει τη φωνή: «Μάνα!». Κυττάει πάνω στα κεράμια, βλέπει ένα θεόρατο φείδι, που έτρώαζε, και ακούει και της λέει: «Πήγαινε να πής του βασιληά, να μου δώκη τη δυχατέρα του γυναίκα, είδεμή θάν τον φάω κι' αν δεν πᾶς νάν το πής, θά σέ φάω και σένα».

Τρομασμένη η γρηά, πηγαίνει την αυγή στο βασιληά και του λέει τως και τως. Ο βασιληάς έγέλασε και της λέει: «'Αν έρθη με σαράντα άμάξα με τζοβαίρικα κι' ένα όλόχρυσο για τη βασιλοπούλα, τότε του τη δίνω γυναίκα». Έτσι έπηγε η γρηά στο σπίτι της και το βράδυ ακούει πάλι το θεόρατο φείδι και της λέει: «Μάνα, πήγες; — Έπηγα, παιδάκι μου. — Και τί σου είπε; — Να πᾶς με σαράντα άμάξα, ούλα φορτωμένα τζοβαίρικα, κι' ένα όλόχρυσο για τη βασιλοπούλα, κι' έτσι θά σ' τη δώκη γυναίκα».

Την αυγή βλέπει ο κόσμος σαράντα άμάξα και πηγαίνουνε στο βασιληά, και στο μπροστινό, τόλόχρυσο, ήτανε μέσα κουλουριασμένο το θεόρατο φείδι κι' είχε όξω το κεφάλι του, κι' η γρηά από πίσω σ' άλλο άμάξι. Βλέποντας ο βασιληάς αυτό το πράμμα, άποκή και δεν είχε τί να πῆ, γιατί ποτέ δεν τόλπιζε να γίνη ό,τι είπε. Τέλος άποφάσισε να δώκη την κόρη του, γιατί φοβότανε και το δράκοντα εκείνον.

Έτσι έπῆρε το θεόρατο φείδι τη βασιλοπούλα και την έπῆγε στα παλάτια του, κι' εκεί είχε και τη γρηά με το γέρο, τους γονιούς του, κι' είχε κι' έναν κοκκοράκι, που του έκανε ούλες της δουλειές.

Το βράδυ, άντις φείδι, βλέπει η βασιλοπούλα έναν ωραιότατο νέο, που έλαμπε σαν τον ήλιο, αλλά της είπε ο νέος — το φείδι — να μην κοιτήση και είπη σε κανέναν το μυστικό, γιατί εϋτός όποι ήθελε το είπη, θάν τον χάση. «Καλά» είπεν η βασιλοπούλα. Άλλά στής τρεις ημέρες, που είχε τραπέζι και χορό στο παλάτι ο πατέρας της, την έκάλεσε κι' αυτή με το γαμπρό του — το φείδι. Μα άντις να πάη ως φείδι εκείνος, έπῆγε όπως ήτανε, ήλιοθώρητος νέος, μα είπε στη γυναίκα τον πάλι να μην τύχη και τον μαρτυρήση, ότι είνε αυτός άνδρας της, αλλά ό,τι, ως φείδι που ήτανε,

έμεινε στο παλάτι του. «Καλά», είπεν η βασιλοπούλα. Έτσι έπῆγαινε στο βασιληά, του πατέρα της. Και όντας άρχισ' ο χορός κι' έχόρευαν οι νέοι με της νέες, καθώς και η βασιλοπούλα, κι' έβλέπαν ούλοι εκείνον τον ήλιοθώρητο νέο, τον εξήλευαν κι' έλεγαν η νέες μια την άλλη: «Τούτος ο νηός έμοιαζε της βασιλοπούλας και όχι το φείδι, που πήρε».

Άπό στόμα σε στόμα το ψι, ψι, ψι, που εγινότανε άναμεταξύ στής νέες, έφτασε ίσαμε ταυτιά μιας κοπέλλας που είχε περισσότερο θάρρος με τη βασιλοπούλα, και της λέει: «'Αχ! κρέμα στα νειάτα σου! αυτός ο νέος σου έπρεπε νάν τον πάρης άντρα, κι' όχι το φείδι που πήρες». Η βασιλοπούλα από τη χαρά της άλησιμόνηκε την παραγγελία του φειδιού και την ύπόσχεσί της να μη φανερώση το μυστικό — «ή κουρβα κάνει να κρυφτῆ, μα η χαρά δέν την άφίνει» — και το μαρτύρησε, πώς εκείνος ήταν ο άντρας της και ότι δε φανερώνεται την ημέρα έτσι, αλλά είνε φείδι. Δέν είχαν όμως τελειώσει το λόγο της και μεμιάς εγιν' άφαντος ο ήλιοθώρητος νέος.

Τότε άρχισε να κλαίη η βασιλοπούλα και να χτυπιέται μετανιόνει, γιατί δέν έμπόρεσε να φυλάξη το μυστικό, μα του κάκου ούλα έμεινε έρημη από άντρα — και τέτοιον άντρα. Έτσι εξήτησε χρήματα από τον πατέρα της κι' έν' άλογο κι' έναν υπερέτη να πάη όπου ιδούν τα μάτια της, μην τάχα κι' εύρη τον άντρα της. Και πάει, και πάει σ' ένα μακρινό δρόμο, κι' εκεί συλλογιώταν να χτίση ένα ξενοδοχείο, και κάθε στρατολάτης να τρώη χάρισμα και να κοιμάται, αλλά να διηγέται τί είδε και τί άκουσε στη ζωή του, μήπως μ' αυτόν τον τρόπο μπορέση και μάθη για τον καλό της. Έτσι κι' έκαμε. Και άπ' το ξενοδοχείο αυτό πολλοί έπέρασαν, αλλά τίποτα από κανέναν δέν έμπόρεσε να μάθη.

Μια από της πολλές ημέρες, ένας στραβός κι' ένας κουτσός έπῆγαιναν σ' εκείνον το δρόμο. Ο κουτσός έδίψασε και παραμέρισε άπ' το δρόμο να πῆ νερό σε μια βρύσι, που είδε παραπέρα. Εκεί βλέπει μ' άπορία του ένα κοκκοράκι κι' έπῆγαινε δυό άσκιά νερό φορτωμένο. Έστάθη περιεργός να ιδῆ που το πηγαίνει και το παρακολούθησε από πίσω από πίσω, ώστε όπου το είδε κι' έμπῆκε μέσα σ' έναν πύργο ολοστρόγγυλο, ψηλό-ψηλό. Εκεί έμπῆκε κι' αυτός, κι' έπειδής έβράδυσεν, έμεινε να ξευχιτήση

εκεί κρυμμένος σε μιάν άκρη του πύργου.

Τη νύχτα είδε κι' ήρθαν τρεις νέοι που έλαμπαν σαν τον ήλιο κι' εκάθησαν να φάνε, και ύστερ' από το φαγητό τους πίνοντας έλεγαν: «Είς υγείαν της γυναίκας μου της κακής», ο ένας, «Είς υγείαν της γυναίκας μου της τρελλής», ο άλλος, «Είς υγείαν της γυναίκας μου της άνόητης», ο τρίτος, «που δέν μπόρεσε να φυλάξη ούτε μια μέρα το μυστικό μου». Κ' ύστερα:

«Κλαίτε, ντουλάπια,
«Κλαίτε, πανεθύρια,
«Την έρημιά μας».

Την αυγή ο κουτσός, άφου έφαγε καλά κι' εγίόμισε το σακκούλι του από τα περισσέματα του τραπεζιού των νέων εκείνων, εξακολούθησε το δρόμο του κι' ήρε το σύντροφό του, που τον έπεριμένε κι' ήταν άπολιτισμένος πώς δε θάν τον ξανάβλεπε. Και άφου του έδωκε κι' έφαγε κι' αυτός, εξακολούθησαν την όδοιορία τους κι' έφτασαν σ' εκείνο το ξενοδοχείο, που το είχαν η βασιλοπούλα. Εκεί έμπῆκαν να ξευχιτήσουν, κι' άφου 'φάγαν κι' έκοιμήθηκαν, το πρωί που έσηκώθηκαν να φύγουν τους έζήτησε τα έξοδα ο υπερέτης, αλλά εκείνοι είπαν ότι δέν είχαν να πληρώσουν, γιατί ήσαν φτωχοί ζητιάνοι. Μα όντας τους είδε η βασιλοπούλα, έμάλωσε τον υπερέτη, γιατί νάν τους γυρέψη τα έξοδα, και τους παρακάλεσε νάν της ειπουν ό,τι είδαν και ό,τι άκουσαν στη ζωή τους. Τότε ο κουτσός της λέει: «Έμεις τί να ξέρωμε να σου πούμε, κυρά, φτωχοί ζητιάνοι που είμαστε; Μόνον έχτες που ερχόμαστε στο δρόμο είδα γ'ω ένα πολυ περίεργο πράμμα, που μ' έκαμε να χάσω το νοϋ μου. Κεί που πῆγα να πιω νερό σε μια βρύση, είδα έναν κοκκοράκι, τόσο δά, κι' έπῆγαινε φορτωμένος δυό μεγάλ' άσκιά νερό, και σαν είδα κείνο το θάμμα, τον έπῆρα καταπόδα κι' έπῆγα κι' έμπῆκα μαζί του σ' έναν πύργο ολοστρόγγυλο, θεόρατο. Εκεί μέσα έμεινα να ξευχιτήσω και βλέπω το βράδυ κι' ερχουνταν τρεις νέοι ήλιοθώρητοι, και όντας εκατσαν κι' έτρωγαν κι' έπιναν, έλεγεν ο ένας: «Είς υγείαν της γυναίκας μου της κακής», ο άλλος: «Είς υγείαν της γυναίκας μου της τρελλής», κι' ο άλλος: «Είς υγείαν της γυναίκας μου της άνόητης, που δέν έμπόρεσε ούτε μια μέρα να φυλάξη το μυστικό μου». Και ούλοένα έλέγανε:

«Κλαίτε, ντουλάπια,
«Κλαίτε, πανεθύρια,
«Την έρημιά μας».

— Μπᾶ!, φωνάζει άξαφνα η βασιλοπούλα, η τύχη μου σᾶς άπόστειλε να 'ρθήτε να με σώστε. Έλάτε να πάμε μαζί σ' αυτόν τον πύργο, κι' εγώ να σᾶς χαρίσω το ξενοδοχείο μ' ό,τι έχει μέσα».

Έτσι ξεκίνησαν οι τρεις τους κι' έπῆγαν μια και δυό και στον πύργο.

Άμα έφτασαν εκεί κι' είδ' ο κοκκοράκος τη βασιλοπούλα, τη δέχεται με κλάυματα, την άνεβάζει άπάνω στον πύργο και της λέει: «Ο άφέντης μου είνε 'δω και ούλ' ημέρα λυπάται και χλίβεται, γιατί δέν εφύλαξε το μυστικό του. Μα όταν σε ιδῆ άξαφνα και τον άγκαλιάσης, δε θά μπορέση να σου φύγη. Έγώ θά σε οδηγήσω πώς να κάμης».

Τότε η βασιλοπούλα είπε του κουτσού να πάη στο ξενοδοχείο και νάν της στείλη τον υπερέτη της.

Έτσι, της λέει ο κοκκοράκος να κρυφτῆ μέσα σ' ένα ντουλάπι, και όταν θά πιῆ ο άντρας της κι' θά λέη:

«Κλαίτε, ντουλάπια,
«Κλαίτε, πανεθύρια,
«Την έρημιά μας».

«Τότε συ να γελάσης δυνατά, ώστε να θυμώση για να σηκωθῆ να σπάση το ντουλάπι, κι' εκεί ανοίγοντας τον άγκαλιάσεις — και δε θά σου φύγη πλειά ποτέ».

Άμα λοιπόν έβράδυσσε, εκρύφτ' η βασιλοπούλα στο ντουλάπι, και όταν εκάθησαν να φάνε οι τρεις σύντροφοι κι' έπιναν, είπαν πάλι τους ίδιους λόγους και: «Κλαίτε, ντουλάπια, κλαίτε, πανεθύρια...». Έγέλασεν η βασιλοπούλα δυνατά μέσ' άπ' το ντουλάπι, ώστε όπου εθύμωσεν ο ήλιοθώρητος κι' έπῆγε νάν το σπάση άπ' το θυμό του, άλλ', ανοίγοντάς το, βλέπει τη βασιλοπούλα κι' εκρεμάστη στο λαιμό του και του ζήτησε συχώρεσι. Τότε οι άλλοι έγιναν άφαντοι, άλλ' αυτός δέν έμπόρεσε νάν της ξεφύγη.

Κ' έτσι έπῆγεν ο ήλιοθώρητος νέος και η βασιλοπούλα πάλι στα παλάτια τους και στο βασιληά τον πατέρα τους, κι' εκατσαν εκείνοι καλά και μεις καλύτερα.

[Άπό τάνεκδοτα «Ημώδη Σύλλεκτα»]

I. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ D' GEORG GRIENKE

Δ' ΓΡΗΝΚΕ

Εἰς ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων καὶ ἀραιφνῶν φίλων τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν γένει εἶναι ὁ ἐκ τῶν νεωτέρων διπλωματικῶν ὑπαλλήλων τῆς Γερμανίας κ. Γεώργιος Γρήνκε, νῦν πρόξενος ἐν Κόβνῳ τῇ πλησίον τῶν πρωσικῶν συνόρων ρωσικῇ πόλει. Ὁ κ. Γρήνκε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀκαδημεικῶν αὐτοῦ σπουδῶν παρηκολούθει τὰ μαθήματα τῆς νεοελληνικῆς τοῦ ἀειμνήστου Μιτσοτάκη ἐν τῷ Σεμιναρίῳ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν του Πανεπιστημίου Βερολίνου, ἠγάπησε δὲ τόσον τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, ὥστε κατάρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου τὰ γράφη καὶ ὁμιλίαν αὐτῆν εὐχερῶς.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν νομικῶν του σπουδῶν ὁ κ. Γρήνκε, ὑπηρετήσας ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῷ δημαρχείῳ τοῦ Wilmersdorf καὶ εἶτα ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, μετετέθη ὡς ὑποπρόξενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα τῷ ἀνετέθη ἐπὶ ὀλίγους μῆνας ἡ προεδρία τοῦ γερμανικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου. Ἐν τῇ βασιλευσούσῃ εὖρε λαμπρὰν εὐκαιρίαν τὰ ἀναπτύξῃ τὰς γνώσεις αὐτοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν, λαμβάνων μαθήματα παρὰ τοῦ διακεκριμένου φιλολόγου τοῦ Βυζαντίου κ. Πανταζίδου καὶ καλλιερῶν σχέσεις μετὰ λογίων Ἑλλήνων τοῦ Πέραν. Πᾶν τὸ ἑλληνικὸν εἴληκε τὴν προσοχήν, τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἐνθερμον ὑποστήριξιν τοῦ κ. Γρήνκε ἦτο πάντοτε πρόθυμος ἄρω-

γὸς τῶν ὁμογενῶν φιλανθρωπικῶν σωματείων, τακτικὸς ἐπισκέπτης τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, τῶν ἑλληνικῶν συναυλιῶν, ὡς καὶ τῶν διαλέξεων καὶ ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων τοῦ ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ὅστινος διατελεῖ ἔκτοτε ἀντιπροσέτιμον μέλος. Ὁ κ. Γρήνκε, ὅστις ἰδιαιτέρως τρέφει ἐκτίμησιν πρὸς τὸ ἄισμον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ, δὲν καὶ ἐπανεπιλημμένως ἐπισκέφθη, παρηκολούθει πάντοτε ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν κίνησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν κέντρου καὶ τὰς μεγάλας ἐκκλησιαστικὰς ἐορτὰς τῆς ὀρθοδοξίας. Τὸ Πάσχα τοῦ 1905 εἶχε διοργανώσει συστηματικὴν προπαγάνδαν μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων κύκλων τῆς γερμανικῆς παροικίας, ἔγινε δὲ ἀφορμὴ ὅπως πολλὰ ἐπιλεκτὰ αὐτῆς μέλη, ἐν οἷς καὶ ὁ γενικὸς πρόξενος, διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι, ὁ μέγας ἰσχύων ἐν Βυζαντίῳ ἀντιποικρὴς τῆς Ἐφημ. τῆς Φραγκφούρτης κ. Waitsz καὶ ἄλλοι, παραστῶσι διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν τελετὴν τῆς δευτέρας ἀνασείσεως ἐν τοῖς Πατριαρχείοις καὶ ἀποκομίσωσι ἐκ τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐπιβλητικοῦ ἐκείνου συνόλου τὰς ἀρίστιας τῶν ἐντυπώσεων.

Ὁ κ. Γρήνκε μᾶς προξενεῖ τὴν χαρὰν τὰ εἶναι μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ ἀραιφνῆς φίλος μας, ὥστε τὰ εὐρίσκη δικαιολογητικὸς λόγους καὶ δι' αὐτὰ τὰ ἔθνη μᾶς ἐλαττώματα, καὶ τὰ δυσσεβήθητα περισσώτερον ἀπὸ ἡμᾶς δοκίμια ἀκούει τὰ κατηγοροῦν οἱ μεγάλοι ξένοι τὴν μικρὰν Ἑλλάδα.

Μίαν ἡμέραν ἐνθυμοῦμαι, εἰς ἕν ἀπὸ τὰ ἐξοχικὰ ἐντυκτήρια τῶν Θεραπειῶν τοῦ Βοσπόρου, ὅπου τὸ διεθνὲς high life ἐπιδίδεται συνήθως εἰς τὰς γυμναστικὰς τέχνας τοῦ lawn tennis, συνωμιλοῦμεν μετὰ τῆς κ. von H... Racha χήρας ἀνωτέρου Γερμανοῦ, ἀποθανόντος ἐν τουρκικῇ ἐπιδησίᾳ. Ἡ κυρία αὕτη, εἰς ἣν μόλις πρὸ ὀλίγων λεπτῶν εἶχον συστηθῆ. ἐκλαβούσα με, φαίνεται, ὡς Γερμανόν, ἤρχισεν ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ λόγου τὴν ἀπαγγέλλῃ ἰδιώτατον κατηγορητήριον κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῆς γλώσσης των, τὴν ὁποίαν, χωρὶς ἄλλως τε τὰ γνωρίζῃ, ἐχαρακτήρισεν ὡς ἐλευνὸν συνονθύλευμα ἰταλικῶν καὶ τουρκικῶν λέξεων. Ἐγὼ μὲ στωϊκὴν ἀπάθειαν καὶ μὲ κἄπως σατανικὸν μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη παρηκολούθουν τὰς ἐκδηλώσεις τῶν αἰσθημάτων τῆς

προκατειλημμένης Γερμανίδος, ὅτι ὁ κ. Γρήνκε, μὴ δυνάμενος πλέον τὰ κρατηθῆ, στρέφεται πρὸς ἐμὲ καὶ μοῦ λέγει μὲ τόνον μὴ στερούμενον ποιῆς ἰνως μορφῆς:

— Μὰ ἀπορῶ πῶς ἀνέχεσαι τὰ κατηγοροῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἐδράσαν μητρικὴν σου γλῶσσαν... καὶ μὲ ζῆλον ἐνθερμον ἀντικρούει ἀντ' ἐμοῦ ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς ἐν λόγῳ κυρίας, τῆς ὁποίας δύναται τὰ φαντασθῆ τις τὴν ἐκπληξὴν καὶ στενοχωρίαν πρὸ τῆς ἀπροσδοκίτου ἀποκαλύψεως. Προσεπάθησε φυσικῶ τῷ λόγῳ τὰ δικαιολογηθῆ ὅπως - ὅπως λέγουσα, πολλὴν δικαίως, διὲν ἠδύνατο τὰ ἐξῆ σαφῆ κρίσιν περὶ τῆς ἑλληνικῆς, ἣν δὲν ἐγνώριζε παρὰ ἐκ τῶν ὀλίγων φράσεων, ὡς ἤκουεν ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεως της καὶ ἀπὸ τοῦ πλανοδίου πωλητὰς τῶν τριόδων.

Ὁ ζωηρότερος πόθος τοῦ κ. Γρήνκε ἦτο τὰ μείνῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ τὰ μετατεθῆ εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰς τὴν Κρήτην, διὰ τὰ εὐρίσκειται πάντοτε εἰς ἑλληνικὰ κέντρα. Ἡ εὐχή του αὕτη δὲν ἐξεπληρώθη δυστυχῶς, τοῦναντίον ἠναγκάσθη κατὰ τὰ ἐλευταῖα εἶη τὰ συμμερισθῆ καὶ αὐτὸς τὴν τύχην ὄλων ἐκείνων τῶν φιλοτίμων συναδέλφων του, οἵτινες δὲν ἔσχον τὴν ἀμφίβολον τιμὴν τὰ διακριθῶσιν εἰς τοὺς κλάδους τοῦ οἰκογενειακοῦ των δένδρου κανένα ἄσπραγα ἰσπότην τοῦ Μεσαίωνος. Οἱ εἰς ὅλα τὰ ζητήματα διὰ τὸν πρακτικὸν καὶ θετικὸν των τοῦν διακρινόμενοι Γερμανοὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῶν διπλωματικῶν αὐτῶν ὑπαλλήλων ἐδρίσκονται πολλὴν ὀλίω θέτοντες ὡς *conditio sine qua non* τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς καὶ μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ εὐμοιροῦντες εὐγενείας ἦθους, πνεύματος καὶ μορφώσεως δύναται τὰ παρὰ ὅσους πολλὴν περισσώτερας ἐκδουλεύσεως εἰς τὴν κρατιᾶν αὐτοκρατορίαν ἢ οἱ ἐκφυλοὶ ἐκ διαδοχῆς κάτοχοι ἐνὸς τίτλου κόμητος ἢ βαρῶνου.

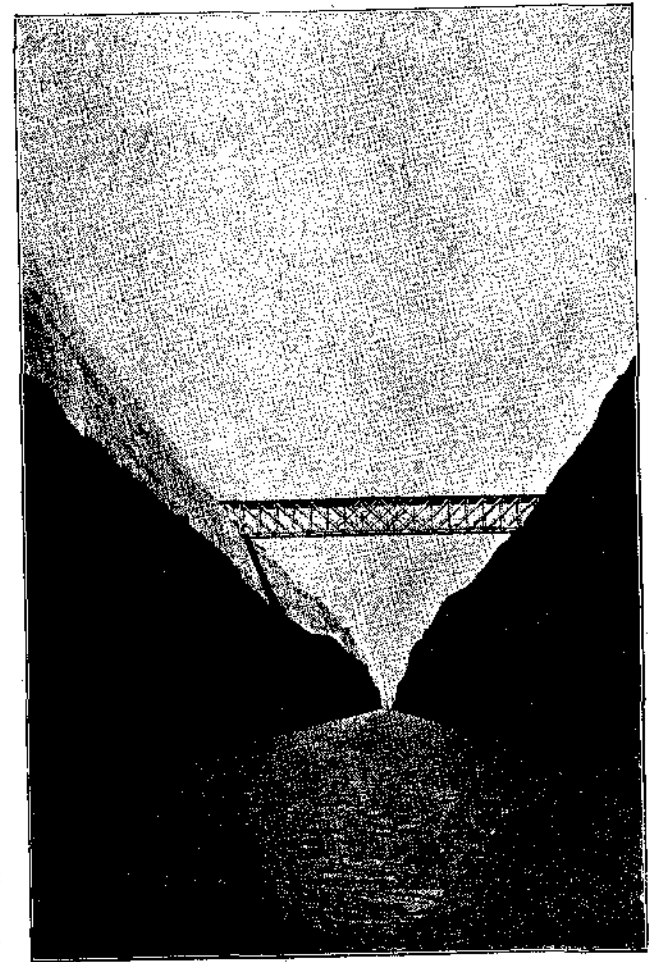
Ὁ κ. Γρήνκε ἐχρημάτισε κατὰ τὰ τελευταῖα εἰς ὑποπρόξενος ἐν Πειρουπόλει καὶ εἶτα ἐν Κόβνῳ, διέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, ἐσχάτως μετετέθη ὡς πρόξενος εἰς Νεάπολιν καὶ ἐκεῖθεν αὐθὺς εἰς Κόβνον. Ἄλλὰ καὶ μακρὰν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν διατηρεῖ ἀκμαῖα τὰ φιλελληνικὰ του αἰσθημάτων, μετ' ἰδιαιτέρας πάντοτε εὐχαριστήσεως ἀλληλογραφῶν ἑλληνιστὶ μετὰ τινος

Ἑλλήνων φίλων. Παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν φιλολογικὴν μας κίνησιν, παρ' ὅσον ὅτι μὲν οὐκ ἀποστολῆς τοῦ «Νουμά», τῶν «Γραμματικῶν τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσας» καὶ τῶν τοιούτων μεγαλοφυῶν πονημάτων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ κύριοι οἷοι συστηματικῶς ἀπὸ ἰνως ἐξῆλθον πρὸς ἄγραν ξένων ὁπαδῶν.

Φυσιογνωμίαι, οἷαι ὁ κ. Κρῦγκε καὶ ὁ κ. Γρήνκε, ἀποτελοῦσιν ὁμολογουμένως εὐγενῆ ἐξαιρέσει καθ' ἣν ἐποχὴν τοῦτο μὲν ἕνεκα ἀσυγγνώστων ἔθνικῶν σφαλμάτων, τοῦτο δὲ ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ὀλιγῶν συμφερόντων, αἱ πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπάθειαι τῶν ἐν Ἑσπερία μειοῦνται ὀσημέραι. Διὰ τὰ εἰλικρινῆ των αἰσθημάτων ὁ ἑλληνισμὸς εἶναι εὐγενῶμων εἰς τοὺς εὐγενεῖς ξένους.

[Βερολίνον]

ΒΟΡΕΙΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΑΙΑ — Η ΑΙΟΥΤΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

μ' ἐκπλήξει τὸν Μάρκο. Πέφτει στὴν ἀγκαλιά του καὶ φιλιούνται].

ΣΚΗΝΗ VIII

Μάρκος, Παῦλος, κατόπιν Μίνα.

ΠΑΥΛΟΣ — Ἐσὺ Μάρκο. Τί εὐτυχία! [Τὸν κατιάξει στὰ μάτια]. Σὲ τί ὠραία στιγμή ἔρχεσαι... Μπράβο, Μάρκο! [Ὁ Μάρκος μὲ κάποια ἀμηχανία τὸν χαϊδεύει στὸν ὦμο]. Ἦσουν πολὺ καλὸς νάρθης νὰ μᾶς εἴρῃς. Πῶς πέρασες στὴν Ἀγγλία;

ΜΑΡΚΟΣ [μὲ ἀμηχανίαν πάντα]. — Καλὰ, καλὰ Παῦλο μου. Ἡ γυναῖκα σου;

ΠΑΥΛΟΣ — Λαμπρά, Μάρκο, λαμπρά. Δὲν ξέρεις τί λαμπρὸ κορίτσι ποῦ εἶνε, πόσο εἶμαι εὐτυχισμένος. Θὰ τὴ φαναξῶ τὴν ἀνάστασιν νὰ σὲ ἰδῇ [Κάνει νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Μίνα]. Ὁ Μάρκος τὸν κρατεῖ.

ΜΑΡΚΟΣ [σοβαρά]. — Μιὰ στιγμή, Παῦλο μου, κάθισε, ἄς καθίσουμε. Ἐχομε κάτι τι νὰ ποῦμε πρῶτα. [Κάθονται. Ὁ Παῦλος ἀρχίζει νὰ ταράσσεται]. Κλείσε τὴν πόρτα. [Ὁ Παῦλος κλίνει τὴ θύρα. Ἐπιστρέφει καὶ κάθεται κοντὰ του].

ΠΑΥΛΟΣ — Σὲ βλέπω ταραγμένον, Μάρκο. Τί τρέχει γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ; Σοῦ συμβαίνει ἴσως τίποτε; Μπορῶ;

ΜΑΡΚΟΣ — Μοῦ συμβαίνει, μοῦ συμβαίνει κάτι φοβερό, Παῦλο, αὐτὴ τὴ στιγμή. Μοῦ συμβαίνει νὰ ἔρχομαι σὲ μιὰ στιγμή, τέτοια στιγμή εὐτυχίας ἐδῶ μέσα νὰ φέρω μιὰ εἶδησι... Ἀχ Θεέ μου, Παῦλο, εἶσαι ἄνδρας, εἶσαι φιλόσοφος...

ΠΑΥΛΟΣ [ἀνατηδῆ]. — Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, Μάρκο, λέγε...

ΜΑΡΚΟΣ — Νά, ποῦ σοῦ τὸ λέω. Ὁ δυστυχησμένος ὁ γέρος...

ΠΑΥΛΟΣ [φέρνει τὸ χέρι στὸ κεφάλι]. — Πέθανε... Τὸ ἐμάντευσα, Μάρκο.

ΜΑΡΚΟΣ — Ἦτανε γραφτό...

Σιωπή.

ΠΑΥΛΟΣ [Συγαλά καὶ ἐπίσημα]. — Ἦτανε γραφτό... Καὶ τώρα; Τώρα ὁ νοῦς μου σταματᾷ. Ἐνα χάος μέσα μου καὶ ἀπέξω. Ὁ νοῦς μου σταμάτησε, Μάρκο. [Σκέττεται].

ΜΑΡΚΟΣ — Πρέπει νὰ εἴμεθα γενναῖοι, Παῦλο. Ἐννοῶ τὴ θέσι σου.

ΠΑΥΛΟΣ [ὡς νὰ κλονηθῇ τὴ σκέψι του. Συγαλά πάντα κ' ἐπίσημα]. — Τώρα ὁ νοῦς μου σταματᾷ. Οὔτε γενναῖος, οὔτε δειλός, οὔτε νὰ λυπηθῶ, οὔτε νὰ... Οὔτε τίποτε. Ὁ νοῦς μου σταματᾷ... [Ἀκουμπᾷ τὸ κεφάλι του ἀπάνω στὰ δύο του χέρια καὶ φαίνεται ἐκμηδενισμένος].

ΜΑΡΚΟΣ — Τί δὲ γίνῃ, Παῦλο; Ὅ,τι ἔγινε, ἔγινε. Ἐγὼ ἦλθα ἐπίτηδες μόνος μου, γιὰ νὰ μὴ σᾶς ἔλθῃ ἡ εἶδησις μ' ἓνα τηλεγράφημα, μ' ἓνα γράμμα. Ἐγὼ ξέρω τί ὑπόφερα σὲ μιὰ τέτοια φοβερὴ ἀποστολή. Ἐννοεῖς τὴ θέσι μου...

Σταματᾷ ὡς νὰ περιμένῃ ἀπάντησι ἀπὸ τὸν Παῦλο. Ὁ Παῦλος μένει στὴν ἴδια θέσι χωρὶς νάλαλῃ.

Τί δὲ γίνῃ! Θὰ σκεφθοῦμε, Παῦλο. Τί νομίζεις;

Ὁ Παῦλος σιωπᾷ.

Βέβαια τέτοια ὦρα ἀμέσως δὲν εἶνε φρόνιμο. Θὰ προετοιμάσωμε τὰ πράγματα. Νομίζω. Πῶς;

Ὁ Παῦλος σιωπᾷ.

Θὰ προετοιμάσωμε τὴν κυρία Μίνα, θὰ βροῦμε τὴ στιγμή τὴν κατάλληλη. Τὸ βράδυ, αὔριο τέλος πάντων...

ΠΑΥΛΟΣ [ἀνατινάσσεται ὡς νὰ ξυπνῇ ἀπὸ ὄνειρο]. — Τί εἶπες, Μάρκο;... [Μὲ τόνον ἀσθεντικόν]. Δὲν ὑπάρχει οὔτε βράδυ, οὔτε αὔριο. Ποτέ.

ΜΑΡΚΟΣ — Καθησύχασε, Παῦλο. Θὰ σκεφθοῦμε ψυχρότερα.

ΠΑΥΛΟΣ — Εἶμαι ἡσυχος καὶ ψυχρότατος. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος βαθμὸς ἡσυχίας καὶ ψυχρότητος ἀπὸ τὸν βαθμὸ τῆς ἀπολιθώσεως. Δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἄλλος. Λοιπὸν, Μάρκο: Ποτέ! Ἐξω ἀπὸ τὸ Ποτέ δὲν μπορῶ πλέον νὰ σκεφθῶ. Ἐνα πράγμα εἶνε αὐτὴ τὴ στιγμή τὸ ὄπλο τοῦ πόνου μου καὶ τὸ ναρκωτικόν του. Ποτέ! Εἶμαι ἀπολύτως ἡσυχος. [Ξανασηρᾷ τὸ κεφάλι του στὴν ἄκρην τοῦ παλάμου; καὶ μένει βυθισμένος πάλι].

ΜΑΡΚΟΣ — Ἐννοῶ τὴ θέσι σου, Παῦλο. Ἐννοῶ τὴν ἀγάπη σου πρὸς τὴν Μίνα. Ξέρω πῶς τὴν ἀρπάζεις ἐπάνω σὲ φτερὰ ἀγγέλου ἀπὸ ἓνα σπῆτι, τὴ στιγμή ποῦ ἦτον ἔτοιμο νὰ γκορεμωθῇ. Ἀλλὰ τώρα. Τώρα, Παῦλο, δὲν εἶμαι νὰ γίνῃ ἄλλιως. Θὰ βροθῇ τρόπος. Δὲν εἶνε ἡ πρώτη ποῦ χάνει τὸν πατέρα της. Μιὰ ἡμέρα θὰ τὸ μάθῃ.

ΠΑΥΛΟΣ [Ἐπισήμως, χωρὶς νὰ μετακινήθῃ]. — Ποτέ. Δὲν ἔννοεῖς λοιπὸν ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν χωρεῖ στὸ νοῦ μου, ἀπὸ ἓνα ἀπόλυτο ποτέ.

ΜΑΡΚΟΣ — Ἐννοῶ, ὅλα τὰ ἔννοῶ, Παῦλο. Ἐνα μόνο δὲν ἔννοῶ, Παῦλο. Δὲν ἔννοῶ ἔσένα. Ἡ τακτικὴ σου αὐτὴ, δὲν ξέρω.

ΠΑΥΛΟΣ [Ἀνασηκᾷ τὸ κεφάλι του]. — Ἄ! δὲν ἔννοεῖς ἐμένα... Ἐχεις δίκαιο. Εἶμαι πολὺ ἀπλὸς γιὰ νὰ μ' ἔννοήσῃς. Τὴν τακτικὴ μου εἶπες... Ναι! Ἐχεις δίκαιο. Νομίζεις λοιπὸν

ΚΟΝΤΑ ΣΤΗ ΦΩΤΙΑ — ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΝ — ΥΠΟ Α. ΜΠΕΝΑΡ

πῶς ἔχει κανένας τὸ δικαίωμα νὰ καταστρέφῃ μιὰν εὐτυχία; Εἶνε τόσον εὔκολο πρᾶγμα ἡ εὐτυχία; Τρέχει στοὺς δρόμους;

ΜΑΡΚΟΣ — Μήπως τὴν καταστρέφεις ἐσὺ; Εἶσαι περιέργος.

ΠΑΥΛΟΣ — Ὅχι ἐγώ; Ἀλλὰ ποιός. Ὅταν ξυπνᾷς ἓνα ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ ὄνειρο στὴν πραγματικότητα, φταίει ἡ πραγματικότης ποῦ δὲν μοιάζει μὲ τὸ ὄνειρό του; Αὐτὴ εἶνε ἡ λογικὴ σου; Ἀλλὰ ποιός σοῦ εἶπε νὰ τὸν ξυπνήσῃς;

ΜΑΡΚΟΣ — Ἀλλὰ θὰ ξυπνήσῃ μόνος του ἀργὰ ἢ γλιγωρᾷ.

ΠΑΥΛΟΣ [μὲ δεινὴν]. — Ὅχι. Αὐτὸ δὲν τὸ ξέρεις ἀν θὰ ξυπνήσῃ. Εἶμπορεῖ νὰ κοιμηθῇ αἰωνίως μὲ τὸ ὄνειρό του. Πῶς ἐπιβαίνει ἐσὺ ἀνάμεσα ὄνειρον καὶ αἰωνιότητος;

ΜΑΡΚΟΣ — Αὐτὰ εἶνε φαντασίες, Παῦλο. Τὰ πράγματα εἶνε ἄλλα. Πρέπει νὰ εἴμαστε ἄνδρες.

ΠΑΥΛΟΣ — Δὲν ἔννοησα τὴ διαφορὰν ἀνάμεσα φαντασίας καὶ πράγματος. Πολλὰ πράγματα δὲν ἔννοῶ.

ΜΑΡΚΟΣ — Αὐτὸ ἔλεγα. Ὅτι ἡ τακτικὴ σου...

ΠΑΥΛΟΣ — [ἐρεθισμένος]. — Ναι ἡ τακτικὴ μου. Καὶ εἶπες νὰ εἴμαστε ἄνδρες. Τὸ εἶπες χωρὶς νὰ τὸ ἔννοήσῃς. Ἄν δὲν εἶνε λοιπὸν ἄνδρειο τὸ νὰ βάζῃ κανεὶς τὸ στήθος του ἐμπρὸς καὶ νὰ δέχεται τὰ κτυπήματα τῆς Μοίρας, σὰν μιὰ ἀσπίδα ἐμπρὸς στὰ πλάσματα τοῦ ἀγαπᾷ, ἐμπρὸς στὴν εὐτυχία, ποῦ τὴν παραμονεύει ἡ συμφορὰ, τότε τί εἶνε τὸ ἄνδρειο;

ΜΑΡΚΟΣ — Παῦλο, εἶσαι ταραγμένος. Δὲν εἶμποροῦμε νὰ πολεμήσωμεν μὲ τὴν εἰμαρμένην, παρὰ ὡς ἓνα σημεῖον. Πέρα ἀπ' αὐτὸ εἶνε δογκησιμὸς.

ΠΑΥΛΟΣ — Ὁ δογκησιμὸς εἶνε ὁ μεγάλυτερος ἥρω.

ANNA — Στην κάμαρά τους. Ντύνονται νομίζω να βγούν.

ΛΟΥΚΑΣ — Να βγούν; Άκουσε Άννα. Είτε τίποτε ο κύριος στην κυρία;

ANNA — Τί να πη; Είτε τίποτε;

ΛΟΥΚΑΣ — Όχι. Δηλαδή ο κύριος είπε για να κατέβουν κάτω. Οί χωρικοί σε λίγο θα φύγουν. Πρέπει να κατέβουν να τους αποχαιρετίσουν.

ANNA — Μα γι' αυτό θαρρώ πως θα κατέβουν. Έπειτα θα πάνε νομίζω με τη βάρκα περίπατο. Έτσι άκουσα που έλεγαν...

ΛΟΥΚΑΣ — Με τη βάρκα, τέτοιο καιρό; Είτε χαλασμός κόσμου έξω.

ANNA — Μήπως δεν πήγανε και με χειρότερο; Ό κύριος σαν είχε μέσα... σα βασιτή το τιμόνι ο κύριος...

Ό άνεμος εξακολουθεί. Που και που αστράφτει.

ΛΟΥΚΑΣ [κτυπάει έξω]. — Καλέ, τί λές; Έρχεται μπόρα.

ANNA — Ό κύριος είτε πως θα πέση ο καιρός.

Άνοίγει η θύρα δεξιά και βγαίνουν πρώτα η Μίνα έπειτα ο Παύλος μ' επανωφόρια και κούκους. Η Μίνα διορθώνει τα μαλλιά της σ' ένα καθρέφτη. Έπειτα φέρνει τις παλάμες στα μάγουλα σά να θέλη να αισθανθή αν είχε κόκκινη. Ό Μάρκος της διορθώνει το επανωφόρι της.

ΣΚΗΝΗ XII

Οί ίδιοι, Μίνα, Παύλος

MINA [ένω διορθώνει τα μαλλιά της]. — Θεέ, ο Παύλος είναι μεθυμένος. Να τον μαλλώσετε.

ΠΑΥΛΟΣ — Όχι, Μίνα! Δεν είμαι μεθυμένος. Είμαι τρελλός...

MINA — Τότε είσαι μεθυμένος τρελλός. Μου χάλασες τα μαλλιά μου. Να! βλέπεις τώρα; Μου χάλασες τα μαλλιά μου.

ΠΑΥΛΟΣ — Να σου τα διορθώσω, αγάπη μου! [την φιλεί στα μάτια].

MINA — Καλέ τί σατισμένη. Άντι αδιάβροχο έβαλα το επανωφόρι μου. Μια στιγμή, Παύλο μου. [Τρέχει προς την κάμαρα της. Η Άννα πηγαίνει μαζί της].

ΛΟΥΚΑΣ [πλησιάζει τον Παύλο]. — Παιδί μου, τα έμαθα όλα από τον Μάρκον. Τί δυστύχημα, τί δυστύχημα! Η Μίνα δεν ξέρει τίποτε...

ΠΑΥΛΟΣ [ταραγμένος στο αυτί του Λουκά]. — Τίποτε. Για όνομα Θεού! Μη βγάλης λέξι, θεέ.

ΛΟΥΚΑΣ [με νεύμα καθησυχαστικό]. — Κουράγιο Παύλο, κουράγιο. Μην απελπίζεσαι. Θα έλθουν οί καλές ήμέρες. Στηρίξου σ' έμένα. Έχε τις

ελπίδες σου σ' έμένα. Θα ιδής γλίγωρα...

ΠΑΥΛΟΣ [άναστενάζει]. — Ό καυμένος ο θεός. [Σκύβει και τον φιλεί, ένω σκουπίζει ένα δάκρυ. Άπομακρύνεται έξαφνα, φέρνει το χέρι στο κεφάλι].

Άχ, Θεέ μου. Η τελευταία ειρωνεία... από το στόμα του αγαθού αυτού ανθρώπου. [Προς τον Λουκά δυνατά]. Πώς διασκέδασες, θεέ; Πώς διασκέδασες με τους χωρικούς;

ΛΟΥΚΑΣ [δυνατά]. — Έκανα χάζι τους καυμένους τους χωρικούς. Τί καλή καρδιά.

MINA — Παύλο, άργούμε. Έλα, παιδί μου. [Τρέχει φαιδρά εμπρός, ο Παύλος την ακολουθεί]. Είμαι τρελλή από τη χαρά μου... [Ό θεός Λουκάς και η Άννα τους συνοδεύουν έως την θύρα].

ΠΑΥΛΟΣ [γυρίζει μια στιγμή προς το γραφείο του παίρνει ένα πούρο και το ανάβει]. — Το όνειρο δεν θα σβύση. Θα εξακολουθήση το όνειρο. Είτε μια θύρα ακόμη. Είτε μια θύρα!

Φεύγει έξαλλος.

ΣΚΗΝΗ XIII

Άννα, Θ. Λουκάς, κατόπιν Μάρκος.

ANNA [πηγαίνει προς την βεράντα, βλέπει έξω]. — Πηγαίνουν στους χωρικούς.

Άκούονται απέξω ήχοι όργάνων και μέλη χορού.

Τρελλάθηκαν οί χωρικοί, τρελλάθηκαν από τη χαρά τους.

ΛΟΥΚΑΣ [άφηρημένος]. — Οί καυμένοι οί χωρικοί, οί καυμένοι.

ANNA [κτυπάει έξω]. — Για κτυπάτε τους χαιρετούν, φωνάζουν, τί γίνεται!

Άκούονται απέξω ζητωκραυγιά. Τα όργανα παίζουν. Άλαλαγμός.

ANNA [κτυπάει έξω]. — Σηκώθηκαν να τους συνοδεύουν ως στη βάρκα. Φυσά όμως δυνατά, δεν ξέρω αν θα μπορέσουν να προχωρήσουν.

ΛΟΥΚΑΣ — Θα γυρίσουν μπρός-πίσω. Που να προχωρήσουν. Θα γυρίσουν μπρός-πίσω.

ANNA — Μου φαίνεται. Με τέτοιο καιρό...

[Κτυπάει έξω]. Να τους! Μπαίνουν. Πώς πηδά ή κυρία μου στη βάρκα. Θαρρείς πως είναι ναυτάκι με τον κούκο της. Άνοιξαν το πανί.

ΛΟΥΚΑΣ — Θα πάρουν βόλτες. Ό καιρός είναι μπροστά. Άδύνατο να προχωρήσουν.

Άκούονται πάλι ζητωκραυγιά, που βαθμηδόν απομακρύνονται με τους ήχους της μουσικής και σβύνονται. Μικρά σιωπή.

ANNA [κτυπάει έξω]. — Πώς σχίζουν τη θάλασσα. Είτε μια χαρά. Δεν έχει μεγάλο κύμα,

μα ο άερας είναι δυνατός. Πώς φουσκώνει το πανί!

Ό άνεμος άκούεται πάντα. Άστραπές εκ διαλειμμάτων.

ΛΟΥΚΑΣ — Έγώ κατεβαίνω κάτω, Άννα. Πηγαίνω στην προκυμαία. Σε λίγο θα επιστρέψη κι' ο κ. Μάρκος. Έχε τον νού σου στο σπίτι, Άννα [φεύγει].

ANNA [γυρίζει και τακτοποιεί μερικά πράγματα]. — Τί εύτυχία σ' αυτό το σπίτι. Η καλή καρδιά φέρνει εύτυχία. Ένα χρόνο δεν άκουσα στραβό λόγο. Η καϊμένη ή κυρία. Δεν είναι άνθρωπος αυτή, είναι άγγελος. Πώς μου έδωκε εκείνες τις μετοχές. Σαν να μου δινε μια καρφίτσα. Μ' ένα χαμόγελο. Ό Θεός να τους δίνη καλό...

Άκούονται απέξω ζοηρές φωνές και συζητήσεις.

Καλέ τί τρέχει; Τί είν' αυτό το κακό; Καυγιάς είναι κάτω;

Πηγαίνει προς το παράθυρο. Κτυπάει πρώτα προς το πέλαγος.

Θεέ μου, τί μακριά που είναι! Πότε βρέθηκαν εκεί έξω!... Μα τί φωνάζουν αυτοί κάτω; [Προχωρεί και σκύβει από το παράθυρο. Φωνάζει]. Τί τρέχει παιδιά; Τί είναι;

ΜΙΑ ΦΩΝΗ [άνήσυχη]. — Ό άφέντης σου τρελλάθηκε κορίτσι μου. Με τις παρατιμονιές που κάνει θα πνιγούνε. Διπλάρωσε άπάνω στο καιρό...

Η φωνή πνίγεται σε άλλες φωνές.

ANNA [έξαλλη]. — Θεέ μου! Παναγία μου. Καλέ τί κακό είν' αυτό; Χριστός και Παναγία. [Άκουμπά στην πόρτα άπάνω].

Οί φωνές εξακολουθούν πιδ άνήσυχες.

Καλέ τί να κάμω, που να τρέξω, που είναι ο θεός Λουκάς, που είναι ο περιβολάρης;

[Τρέχει σαν τρελλή στο δωμάτιο]. Θεέ μου! Μόνη μου τί να κάνω; Κρούβει το πρόσωπό της! Να μην ιδώ, Θεέ μου! Να μην ιδώ! Να κλείσω το παράθυρο... Θεέ μου, βάλε το χέρι σου. Τί είναι τούτο το κακό;

Όρημ στο δωμάτιο ο Μάρκος.

ΜΑΡΚΟΣ — Τί τρέλλα! Τί δυστυχία! Άναποδογύρισε ή βάρκα. Τί τρέλλα, τί δυστυχία! Τα κιάλια, Άννα, τα κιάλια, που είναι τα κιάλια; Δεν βλέπω τίποτε πιά. Δώσε μου τα κιάλια.

ANNA — Θεέ μου! Κύριε Μάρκο. Τί είναι το κακό που μας εύρηκε. Σώστε τους, κύριε Μάρκο, φευγάτε. Τί κάθεσθε εδώ; Σώστε τους...

Ό άνεμος βουίζει δυνατώτερα, άστραπές από καιρό σε καιρό.

ΜΑΡΚΟΣ — Τα κιάλια! Που είναι τα κιάλια;

Γυρεύουν κ' οί δύο σά σατισμένοι. Επί τέλους ο Μάρκος βρίσκει τα κιάλια άπάνω στο γραφείο. Τρέχει προς τη βεράντα και κτυπάει. Τα χέρια του τρέμουν. Η Άννα τον κτυπάει στα μάτια έξαλλη.

Τίποτε! Δεν βλέπω τίποτε. [Πιτά τα κιάλια σ' ένα κάθισμα]. Τί τρέλλα, Θεέ μου, τί δυστυχία! Κάθηκαν! [Μένει σαν απολιθωμένος. Οί φωνές εξακολουθούν από το δρόμο. Η Άννα πέφτει με τα γόνατα, άκουμπώντας σά λιγοθυμισμένη σε μια καρέκλα].

ANNA [με λυγμούς δυνατά]. — Άχ! γλυκειά μου κυρία. Κυρία μου! Γλυκειά μου κυρία... [πέφτει σά λιγοθυμισμένη κάτω, ο Μάρκος κρατεί το κεφάλι του με τα δύο του χέρια].

ΜΑΡΚΟΣ — Τί τρέλλα! Τί τρέλλα!

Ό άνεμος βουίζει, ζοηρές άστραπές φωτίζουν την σκηνή. Ό άνεμος βουίζει.

ΑΥΛΑΙΑ — ΤΕΛΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Αί μεγάλοι ασκήσεις.

Τὸ πρακτορεῖον Ρέουτερ πληροφορεῖται ὅτι τὰ μεγάλα γυμνάσια τῆς Ἑλλάδος ἐπέτυχαν. Τὸ αὐτὸ ἔχει νὰ παρατηρήσῃ καὶ ὁ ἑλληνικὸς τύπος. Ἐν τούτοις ἡ ἀλήθεια δὲν εὐρίσκειται εἰς καμμίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς πληροφορίας. Τὰ μεγάλα γυμνάσια δὲν ἀπέτυχαν. ἀλλ' οὐτε καὶ ἐπέτυχαν. Ἀληθῶς μεταξὺ τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς ἐπιτυχίας ὑπάρχει μία μέση κατάσταση καὶ αὐτὴ μόνη ἡμπορεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ τὰ μεγάλα γυμνάσια. Ἐν πρώτοις ἔχει κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ τόσον διατυμπανισθεῖσα προθυμία τῶν ἐφεδρῶν δὲν ὑπῆρξεν γεγονός. Τέσσαρες ἐν ὄλῳ χιλιάδες ἐφεδρῶν ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσῃν εἰς τὴν «φωνὴν τῆς Πατρίδος». Τέσσαρες χιλιάδες ἀνυποτάκτων, σχετικῶς μὲ τὸν ὀλίγον ἀριθμὸν τῶν προσκληθέντων ἐφεδρῶν, εἶνε πολλὰ. Καταντῆ εἰκοσὶν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸ, σχεδόν. Τὸ φαινόμενον ὀφείλεται, κατὰ γενναίαν ἀναλογίαν, εἰς τὴν μετανάστευσιν, ἢ ὁποῖα δὲν φαίνεται ἔχουσα διαθέσεις νὰ σταματήσῃ ἢ νὰ ἐλαττωθῇ. Ματαιῶς νομιζομεν ὅτι ψηφίζουσιν δι' αὐτὴν σχετικὸς νόμους. Ἡ μετανάστευσις, διὰ χώρας ὡς ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἑλλάς, δὲν ὑπάρχει ἔτι νὰ μετριασθῇ μὲ κανένα νόμον. Ὑπὲρ τοὺς τοπικοὺς, καὶ γενικοὺς, ὑπὲρ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους ὑπάρχουσιν οἱ γενικοὶ νόμοι, οἱ ὑπεράνω τῶν ἀνθρωπίνων προσπαθειῶν καὶ θελήσεων. Ἡ μετανάστευσις πρὸς πάντα νέον κόσμον, ἢ ἐγκατάλειψις τῶν γερόντων καὶ ἡ προσφυγὴ πρὸς τοὺς νέους, πρὸς τοὺς κόσμους τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς, εἶνε ἕνας νόμος, ὁ ὁποῖος θὰ πραγματοποιηθῇ, ἔστω καὶ ἂν δέσσουν μὲ χονδρὰ παλαμάρια δλους νεοέλληνας. Θὰ ἦτο ἐντελῶς τανταλικὴ πάσα προσπάθεια ἐναντία. Καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ φροντίς σώφρων ἀκόμη, διὰ τὰ πράγματα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ὀφείλει νὰ στραφῇ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐκ μέρους τῶν μεταναστῶν εἰσαγομένων χρημάτων, εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν καλῶν ἐν γένει διαχείρισιν τῶν. Ἰσως φανῇ παραξένον αὐτό. Ἐν τούτοις εἶνε ἀληθές. Παρατηρήσατε ὅτι ἡ φύσις ἀποκαθιστᾷ παντοῦ μίαν ἰσορροπίαν ἀξιοζήλευτον. Παρατηρήσατε ὅτι ὁ μέγας νόμος: «ἡ φύσις ἀποστρέφεται τὸ κενόν», δὲν εἶνε παρὰ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ἰσορροπίας τὴν ὁποῖαν ζητεῖ διὰ παντὸς τρόπου νὰ πραγματοποιῇ. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἡ δρᾶσις ἐγέννησε κενά. Ἡ δίψα τῆς πραγματοποίησεως μεγάλων ὀλιγῶν ἔργων ἐγέννησε τὴν στέρησιν βραχιόνων, τὴν ἀνάγκην ἀναπληρώσεως τῶν κενῶν. Ὁ μέγας νόμος ἤρξατο λειτουργῶν. Οἱ γείτονες ἤρξαντο πληρόνοντες τὸν φόρον τῶν εἰς τὴν χώραν τῶν μεγάλων δράσεων καὶ τῶν μεγάλων κενῶν. Ὅταν φυσᾷ ἕνας ἀνεμος, δὲν φυσᾷ παρὰ μόνον διότι εἰς τὸν τόπον μᾶς ὑπάρχει κενόν, εἶτε διότι ἐβύχθη καὶ ἐπικινήθη ὁ αἶθρ, εἶτε διότι ὑπερβολικὰ ἀραιώθη. Ποῖος ἡμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀνεμον, ὁ ὁποῖος πληρῶνει τὰ γεννηθέντα κενά; Θὰ ἦτο ἀστέλον νὰ ψηφίσωμεν ἕνα νόμον κατὰ πνεόντος ἀνέμου.

Ἡ πρώτη λουτὸν ἀποτυχία τῶν γυμνασίων ὀφείλεται εἰς ἕνα γενικὸν ἀναπόφευκτον νόμον. Ἀφοῦ ζῶμεν ὀλιγότερον ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, θὰ μᾶς λείπουν πάντοτε ἐφεδρῶν. Τί εἰμποροῦμεν ν' ἀντιτάξωμεν; Νόμους;

Ἄλλὰ νόμος μὴ στηριζόμενος εἰς τὴν κοινὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν κοινὴν ἀνάγκην δὲν εἶνε νόμος, ἀλλὰ τυραννία, συνθήκη δλιγύζωος... Προχωροῦμεν: Οἱ ἐφεδρῶν δὲν εἶχαν παρὰ νὰ ἐνθυμηθοῦν τὰς παλαιὰς ἀσκήσεις τῶν καὶ νὰ μάθουν τὸν χειρισμὸν τοῦ νέου ὄπλου, τὸν ὁποῖον—θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν οἱ εἰδικοί—ἀκόμη δὲν ἐκατάλαβαν οἱ ἐφεδρῶν. Τὸ πῶς ἀνεμνήσθησαν τὰς ἀσκήσεις τῶν, ἀπὸ τῆς ἀτομικῆς ἐκπαιδεύσεως (μᾶς ἐννοοῦν οἱ στρατιωτικοὶ) μέχρι τῶν ἀσκήσεων συνόλου, αὐτὸ θὰ ἦτο πολὺ θλιβερόν νὰ ἐξιστορηθῇ ἐν πλάτει. Εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν δὲν ἔχει ἐννοηθῇ κυρίως ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις εἶνε ἡ βῆσις τῆς καθόλου ἐκπαιδεύσεως. Τὰς πρώτας ἡμέρας—δυστυχῶς δὲ καὶ τὰς τελευταίας—κανεὶς ρυθμὸς, οὔτε ρυθμὸς βαδίσματος, οὔτε ὀπισθοδρομίας, οὔτε σχηματισμῶν, δὲν ὑπῆρξεν ὁμοιόμορφος, ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας κλάσεως, ὅπως δεῖξει εἰς ἀσκούμενον στρατεύμα. Ἐκεῖνο ποῦ παρατηρεῖ καὶ ὁ πλέον ἀσχετος πρὸς τὰ στρατιωτικὰ εἶνε ὅτι οἱ ρυθμοὶ τῶν ἀσκήσεων εἶνε ἐντελῶς προσωπικοὶ. Κάθε διοικητὴς μονάδος, ἀσκεῖ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν προσωπικῶν του ὁρέξεων καὶ ἀντιλήψεων ἐπὶ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἀνδρῶν. Ἡ Α. Υ. ὁ Διάδοχος παρετήρησεν ἐπανελημμένους εἰς τὴν χριτικὴν, ποῦ ἔκαμε, τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀτομικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐν ᾧ αἱ σκέψεις καὶ τὰ σχέδια—εἶπε—τῶν διοικητῶν τῶν μονάδων ὑπῆρξαν ἐπιτυχῆ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον—ἢ ἐπέτελες δὲν ἀνταπεκρίθη πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν. Προσέθετον ὅμως ὅτι διὰ τὰς ἑλλείψεις ταύτας εὐθύνονται τὰ γλίσχα μέσα. Ἡ τελευταία παρατήρησις ἔχει σχετικὴν τινα ἀλήθειαν. Διότι μέσα, διὰ τῶν ὁποῖων προάγεται ἡ ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις, δὲν εἶνε παρὰ οἱ ὑπαξιωματικοὶ, οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουσιν ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ. Ἐὰν ἐπινοῦν, ἢ Α. Υ., ὡς αἴτιον τὰς ἐλλείψεις τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν κακὴν ποιότητα τῶν ὑπαξιωματικῶν, καὶ αἰτίαν πάλιν τούτου τὴν κακὴν ἀμοιβὴν τῶν, δὲν εὐρίσκειται ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἀπολύτως. Οἱ Ἕλληνας ὑπαξιωματικοὶ δὲν ἀμείβονται κακῶς. Οἱ ὑπαξιωματικοὶ εἶνε δύο εἰδῶν: Οἱ ἐποφθαλμιῶντες τὰς χρυσὰς ἐπιμήδους καὶ οἱ ζηλευόντες τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ. Καὶ αἱ δύο αὐτὰ κλάσεις ἀμείβονται. Οἱ πρώτοι, ἂν ἀληθῶς θέλουν νὰ γίνον ἀξιωματικοὶ, γίνονται. Εἶνε τοῦτο μία ἀμοιβή. Οἱ δεύτεροι, μὲ τὰ ἐπιμήδους τῆς ἀνακατατάξεως, ἐπιτυγχάνουν ἕναν χαλοῦτσικον μισθόν, εἰς τὸν ὁποῖον στέργουν εὐχαρίστως, διότι ἄλλως θὰ ἀρνηθῶν. Ὅστε ὑπάρχουσιν τὰ μέσα, καὶ ἐκεῖνο ποῦ δὲν ὑπάρχει εἶνε ἡ ὄρεξις. Ἡ ἐκ τῶν ἀνω πνοῆ. Πταῖον δέκα ἀνθρωποὶ. Πταῖον οἱ συνταγματάρχαι. Ἐὰν ἔχη κανεὶς ἀμυδρὰν ἰδέαν τοῦ πῶς κινοῦνται αἱ μάζαι τοῦ πλήθους, θὰ μᾶς ἐννοήσῃ. Ὁ συνταγματάρχης εἶνε, ἡ ψυχὴ τοῦ συντάγματος καὶ ὁ συνταγματάρχης εἶνε πολὺ ἡλικιωμένος εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ὅπου βασιλεύουσιν τὰ ἄσπρα μάλια καὶ τὰ μακρὰ γένεια... Εἶνε ἀρρώστια καθολικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ βασιλεία τῶν γηρατειῶν. Οἱ ἀνθρωποὶ οἱ ὁποῖοι ἀπέθαναν, περιφέρουσιν τὰς οικίας τῶν καὶ προΐστανται τῶν συνταγματῶν, τῶν κλάδων τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ, πασῶν τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν λειτουργιῶν. Οἱ νεκροὶ ποῖαν ζωὴν εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἐμπνεύσουν; οἱ ἐτοιμοθάνατοι πῶς θὰ διοικήσουν;...

Ἡ ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις ὑπῆρξε λοιπὸν καὶ ἀρχικῶς—διὰν οἱ ἐφεδρῶν ὑπῆρξον ὡς κληρωτοὶ—

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

M. A. ΑΝΔΡΕΑΔΗ
Αί συνταγματικά δαπάναι σ. 148, 203.

ΠΕΤΡΟΥ ΔΕΙΩΤΙΑΗ
Τὸ θρακικὸν ζήτημα, σ. 225.

ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ
Νέα παραλλαγὴ τοῦ τραγοῦδιου τοῦ Πλάκα, σ. 19.
Τὰ βιβλία, σ. 90.
Ἐκθεαὶς ἱστοριογραφικῶν καὶ παλαιωγρ. ἐρευνῶν ἐν Ζακύνθῳ, σ. 158.

CAMILLE BELLAIGUE
Μπετόβεν, σ. 167.
Ἀριστοτέλης, σ. 264.

ΣΗ ΔΕ ΒΙΑΖΗ
Νίκη τοῦ Μοροζίνη ἐν Ἑλλάδι τῷ 1686, σ. 51.
Ὁ Πολιορκητὸς Ζακύνθου, σ. 243.

ΒΟΡΕΙΟΥ
Σκανδιναβικὰ Γράμματα, σ. 269.
Φυσιολογικαὶ Φιλελλήνων — "Erzähl. Korymben" — σ. 288.
Γεώργιος Γρηγόριος, σ. 312.

ΔΗΜ. Ν. ΒΟΥΤΥΡΑ
Ἀπὸ τὴν παλαιὰ ζωὴ, σ. 135.

JAROSLAV VRCHLICKY
Τὸ ρόδιον, σ. 118.

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑ
Ὁ Τρυγονοφάνης, σ. 276.

ΜΙΧΑΗΛ ΓΟΥΔΑ
Τὰ βιβλία, σ. 123.

ΚΩΝΣ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗ
Χαρακτηρισμοὶ τῶν ξένων ἐπὶ τοῦ ἑλλ. λαοῦ, σ. 54, 84.
Δημοτικὰ Τραγοῦδια Μήλου, σ. 188.

HENRI GRÉGOIRE
Τὰ βιβλία, σ. 60.

W. DEONNA
Ὁ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, σ. 112.

ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ
Ἀνατὸλ Φράνς, σ. 62.
Ἀπὸ τὴν Ἀθήκων, σ. 104.
Τὰ βιβλία, σ. 125.

ΘΕΟΚΡΙΤΟΥ Μετάφρ. **ΑΛΕΞ. Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ**
Δάφνης καὶ Κόρη, σ. 50.

ΙΩΝΟΣ
Ἐπιστολαὶ ἐκ Παρισίων, σ. 125.

Ι. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ὁ ἠλιωθώρητος, σ. 310.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ
Ἡ συνοδεία τοῦ Διονύσου, σ. 19.

N. KAZAZH
Μακεδονία, σ. 129.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΟΣΜΗ
Θαλασσοπλοία, σ. 86.

ΣΩΚΡ. Β. ΚΟΥΓΕΑ
Φρειδερίκος Μπλάς, σ. 63.
Ὁ δακτύλιος τοῦ ἀραβικοῦ μιᾶς Κομνηνῆς, σ. 73.

Α. ΛΑΥΡΑΓΚΑ
Σπύρος Σαμάρας, σ. 61.

Κ. Ι. ΜΑΚΡΗ
Λίνα φὸν Λόττεν, σ. 27.
Πρώτη ἐκθεαὶς ἑλλ. καλλιτεχνικῆς ἐταιρείας, σ. 79.

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗ
Βαρνθυμῆς, σ. 233.

ΑΛΕΞ. ΜΑΥΡΟΥΔΗ
Μικρὰ Τραγοῦδια, σ. 147.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ
Τραγοῦδια τοῦ ἀνθρώπου, σ. 275.
Λόγοι καὶ ἀντιλογοί, σ. 329.

ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ
Ἐπιγραφαὶ ροδίων ἀμφορέων, σ. 83.

LOUIS MENARD
Ὁ θρόνος τοῦ ἁγίου Παρίωνος, σ. 257.

Σ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ
Κάρολος Λινναῖος, σ. 200.

ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ
Παῦλος Ματθιόπουλος, σ. 27.

MONTGOMERY Μετ. **ΣΠΗΛΙΟΥ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ**
Σκέψεις, σ. 190.

Α. ΜΩΡΑΪΤΙΑΗ
Κουκλίτσα, σ. 7.

ΚΑΡΜΑΣ ΝΙΡΒΑΜΗ
Δύο δάκρυα, σ. 111.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ
Λόγοι καὶ Ἀντιλογοί, σ. 25, 57, 89, 123, 169, 221, 267, 299.
Πίος Τσιούτι, σ. 25.
Τὰ βιβλία, σ. 58, 89, 222, 299.
Κωνσταντῖνος Βαλανάκης, σ. 194.
Ὁ ἀρχιτέκτων Μάρδας, σ. 284, 290, 314.
Αἱ γυναῖκες τοῦ Θεάκου — Μαρίνα Κοτοπούλη — σ. 285.
Σπύρος Μελᾶς, σ. 331.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ
Τὰ βιβλία, σ. 59.
Ἐλπίς Καλογεροπούλου, σ. 92.
Θέατρον, σ. 171, 222, 267, 390, 330.
Παῦλος Νιρβάνας, σ. 250.

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑ
Ὁ Χριστός, σ. 3.
Σαλώμη, σ. 33.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ
Τὰ βιβλία, σ. 169.

ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΥ
Ἑλληνικαὶ πόλεις — Πάριαι, σ. 21.

Ι. ΠΟΔΕΜΗ
Νέα ποιήματα, σ. 133.

ΠΕΡΙΚΑΗ ΠΡΩΤΟΚΑΡΑΒΟΥ
Νορβηγικὸν ὄνειρον, σ. 153.

Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΗ
Φωνὴ Κυρίου, σ. 255.

SHELLEY Μετάφρ. **Κ. ΠΡΙΝΑΡΗ**
Προμηθεὺς λυόμενος, σ. 309.

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ
Ὁ Σολωμὸς ἐν Κερκύρῳ, σ. 140, 207.
Ἡ ἐκατονταετηρὶς ἐνὸς ἤρωος, σ. 191.

Ν. ΣΚΩΤΙΑΗ
Ἡ Λαπουριά, σ. 65.
Οἱ Μικρασιατικὸν Ἑλλήνων καὶ ὁ Μπαμπᾶ Ἀλῆς, σ. 273.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ Μετάφρ. **ΣΤ. ΜΑΡΤΖΩΚΗ**
Στὸν ἄγρον Διονύσιον, σ. 249.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ
Ἄβραζόβσκυ Σούνον, σ. 97.
Ν. Ἀλεκτορίδη: Πειραιεύς, σ. 168.
Κλεονίκης Ἀστριώτη: Προσωπογραφία, σ. 162.
Λεονάρδου Δὰ Βίντσι: Ἡ Παρθένος, ἡ ἁγία Ἄννα καὶ ὁ Ἰησοῦς παιδίον, σ. 305.
Κ. Βολανάκη: Ἡ ναυμαχία τῆς Λέσβου, σ. 177.
Α. Γιαλλινᾶ: Ἀπομνημονεύματα Κερκύρας, σ. 98.
Ὁδὸς Κερκύρας, σ. 99.
Γολοβνόςφ: Ἀκάτιον, σ. 65.
Γ. Ἰανωβίδη: Κ. Βολανάκης, σ. 194.
Μὰξ Κλίγκερ: Μπετόβεν, σ. 281.
Ν. Λόττε: Θερμαιομένη, σ. 129.
Λεμπέγκεφ: Ἡ γράφα γελοιοποιῶν, σ. 1.
Ὁρθρος, σ. 129.
Γὰ τὴ μάνα, σ. 148.
Σκίτσον, σ. 196.
Τρεχαντήρι, σ. 197.
Ὁ Γέζης νέος, σ. 199.
Σκίτσον, σ. 199.
Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας, σ. 225.
Ναυάριον, σ. 232.
Μὲ τὸ φεγγάρι, σ. 249.
Π. Μαθιοπούλου: Ἀφύπνισις, σ. 259.
Α. Μπενάρ: Κοιτὴ σὴ φωτιά, σ. 321.

ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΛΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑΗ
Thesaurus Linguae latinae, σ. 163.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ
Ἰ. Μ. Λαμβέγγης, σ. 91.
Κέρκυρα, σ. 97.
Ἡ Θεοδώρα τοῦ Σαρδόν καὶ ἡ Θεοδώρα τῆς ἱστορίας, σ. 305.

Γ. Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ
Ἑλλ. ναυτιλία κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως, σ. 217.

ΧΑΪΝΕ Μετάφρ. **ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ**
Ἀπόλλωνας, σ. 189.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΗ
Ὁ Γαίλης, σ. 70.
Ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς βιβλίου, σ. 106.

Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΥ
Ὁρφικὰ Τραγοῦδια, σ. 68.
Τὸ βιβλίον τῆς αὐτοκρατείας Ἐλισάβετ, σ. 179.

Γεράρδος Χάουπμαν, σ. 62.

Αἱ ἀνασκευαὶ τῆς Γερμ. Σχολῆς ἐν τῇ Ὀμηρικῇ Πύλῳ, σ. 121.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΤΕΧΝΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΗ
Σελῖς 28, 64, 92, 127, 173, 223, 270, 301, 333.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Σμύττολερ: Σαλώμη, σ. 33.
Θαλείας Φλωρᾶ: Προσωπογραφία Ἰδὸς Γόζης, σ. 259.
Ἀπομνημονεύματα Κωνσταντινουπόλεως, σ. 273.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ
Θέμου Ἀννίνου: Θέμις, σ. 56.
Πρόξενος ἐν Ὀδησσῷ, σ. 88.
Μὲ τὸν καπνὸν του, σ. 122.
Ἐκτὸς τοῦ προγράμματος τῆς «Χιμαίρας», σ. 220.
Λαϊκὰ δίσκιμα, σ. 266.
Ὁ Ἄρης, σ. 298.
Ἀπὸ τὸν ψευτοπόλεμον, σ. 308.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ
Ρόδιαι ἀμφορεῖς ἐν Πάφῳ, σ. 83.
Εἰκόνες τῆς Ἀθήλου, σ. 113.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ
Πίος Τσιούτι, σ. 26.
Λίνα φὸν Λόττεν, σ. 28.
Ὁσκαρ Οὐάιλδ, σ. 49.
Σπύρος Σαμάρας, σ. 61.
Ἰ. Λαμβέγγης, σ. 91.
Ὁ Σολωμὸς Κερκύρας, σ. 143.
Ἡ αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ, σ. 178.

Ο Βολανάκης νέος, σ. 195.
Ο Βολανάκης εις τὸ ἀτελιέ του, σ. 200.
Κάρολος Διπλαῖος, σ. 201.
Μαρίνα Κοιτοπούλη—Μίνα, σ. 241.
Παῦλος Νιρβάνας, σ. 250.
Ἡ προγκήπαισα Μαρία Βοναπάρτη, σ. 256.
Μαρίνα Κοιτοπούλη, σ. 286.
Ἐρβερετ Κρῦγκερ, σ. 289.
Γεώργιος Γρῆγκε σ. 312.
Σπύρος Μελάς σ. 332.

ΠΟΙΚΙΛΙΑΙ

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀθήναις, σ. 9.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, σ. 17.
Ἀποφῆς τῶν Πατρῶν, σ. 23.
Ἡ Δίς Θύρα Ἐμίλιαν ὡς Σαλώμη, σ. 41.
Σαλαμῖς, σ. 72.
Ὁ δακτύλιος τοῦ ἀρραβῶνος μιᾶς Κομνηνῆς, σ. 73.
Τὸ μνημεῖον τοῦ Ἐννάρδου ἐν Γενεύῃ, σ. 94.
Ἀχιλλεῖον Κερκύρας, σ. 103.
Ἀπὸ τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Βορδῶ σ. 138, 162, 191.
Ἡ ἐν Κερκύρα οἰκία ὅπου ἀπέθανεν ὁ Σολωμός, σ. 141.
Εἰκόνας ἀπὸ τὴν Νορβηγίαν, σ. 153.
Τὰ Παναθήναια κατὰ τὸ 1907, σ. 284.
Ἡ διώρυξ τῆς Κορίνθου, σ. 313.